

Tantárgy neve: Mintavételezés

**MŰSZAKI FÖLDTUDOMÁNYI KAR BSc KÉPZÉS
(nappali munkarendben)**

TANTÁRGYI KOMMUNIKÁCIÓS DOSSZIÉ

**MISKOLCI EGYETEM
MŰSZAKI FÖLDTUDOMÁNYI KAR
NYERSANYAGELŐKÉSZÍTÉSI ÉS KÖRNYEZETI ELJÁRÁSTECHNIKAI INTÉZET**

Ajánlott félév: 6. félév

Tartalomjegyzék

1. Tantárgyleírás, tárgyjegyző, óraszám, kreditérték
2. Tantárgytematika (óraóra lebontva)
3. Minta zárthelyi
4. Vizsgakérdések
5. Egyéb követelmények

1. TANTÁRGYLEÍRÁS

Tantárgy neve: Mintavételezés Tárgyfelelős: Dr. habil. Faitli József	Tantárgy kódja: MFEET6233 Tárgyfelelős tanszék/intézet: Nyersanyagelőkészítési és Környezeti Eljárástechnikai Intézet
	Tantárgyelem: K
Javasolt félév: 6.	Előfeltétel: GEFIT6102; GEMAN6218B, AKKEM6003
Óraszám/hét (ea+gyak): 2ea+1gy	Számonkérés módja (a/gy/k): aláírás, vizsga
Kreditpont: 3	Tagozat: nappali

Tantárgy feladata és célja:

A tárgy célja, hogy a hallgatók megismerjék a mintavételezés mérnöki és matematikai statisztikai ismereteit, hogy képesek legyenek az előkészítőművekben a termékek minőségével, a technológiai folyamat ellenőrzésével - irányításával és a minőségbiztosítással kapcsolatos feladatok elvégzésére.

Fejlesztendő kompetenciák:

tudás: T2, T3, T4, T7, T10

képesség: K2, K4, K5, K6, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15

attitűd:

autonómia és felelősség:

Tantárgy tematikus leírása:

A mintavételezés elméleti alapjai. Az alapsokaság elméleti jellemzői és azok becslése a minta empirikus paraméterei alapján. Az egyes minta – átlagminta koncepció. A pontminta. A szükséges minimális mintatömeg meghatározása előkészítőművek folyamszabályozása ill. geokémiai vizsgálatok esetén. Előkészítőművek mintavételezési és minőségbiztosítási rendszere. A mechanikai eljárás technika, azaz az aprítás – darabosítás és a keverés – szétválasztás egy – egy alapeljárásának a kimérése, a mérlegegyenletek és a jellemző függvények meghatározása. Mintavételi terv elkészítése. Reprezentatív mintavételezés nyugvó – mozgó, különféle halmazállapotú és összetételű diszperz rendszerekből. Tipikus mintavételi feladatok: települési szilárd hulladékok mintavételezése, ömlesztett anyagok, pl. szén, érc, ipari ásványok, stb. mintavételezése. Tipikus feladatok, amikor a várható érték, a szórás ill. az eloszlásfüggvény méréssel történő becslése a cél. Adott keverék kevertési állapotának jellemzése és mérése, a véletlenszerűen homogén keverékállapot.

Félévközi számonkérés módja:

Az aláírás megszerzésének feltétele:

- 20 %-nál nem több órai hiányzás.
- Legalább elégséges Zárthelyi dolgozat megírása.

Értékelés: Az aláírás megszerzését követően van lehetőség szóban vizsgázni, melynek értékelése ötfokozatú skálán történik. Értékelése:

Alapvető ismereteknek nincs birtokában - **elégtelen**

Alapvető ismeretekkel rendelkezik - **elégséges**

Alapvető ismeretekkel rendelkezik, ezeknek gyakorlatban való alkalmazását is be tudja mutatni - **közepes**

Ismereteinek részterületeit rendszer szinten, azok összefüggéseiben ismeri - **jó**

Kiemelkedő részletességű, rendszerszintű ismeretekkel rendelkezik – **jeles**

Értékelése:

> 85%: jeles;

75 – 84%: jó;

63 – 74%: közepes;

50 – 62%: elégséges;

< 50%: elégtelen

Kötelező irodalom:

Faitli J. – Mucsi G. – Gombkötő I. – Nagy S. – Antal G.: Mechanikai eljárás technikai praktikum. Egyetemi jegyzet. Kézirat. Miskolci Egyetem. 2013.

Faitli J.: Mintavételezés Előkészítőművekben. Egyetemi jegyzet. Kézirat. Miskolci Egyetem. 2013.

Faitli J.: Sampling in Processing Plants. Kézirat. Miskolci Egyetem. 2014.

Miskolci Egyetem, Nyersanyagelőkészítési és Környezeti Intézet. Települési szilárd hulladékok reprezentatív vizsgálata. Műszaki szakértői tanulmány. 2018.

Ajánlott irodalom:

Böhm J. - Csőke B. – Schultz Gy. – Tompos E.: Ásványelőkészítési mérések és laboratóriumi gyakorlatok, 1984.

Tarján I.: Keverés. Miskolci Egyetemi Kiadó. 2003.

Kemény S.: Mérési eredmények értékelése matematikai statisztikai módszerekkel. Budapest, 1978.

2. TANTÁRGYTEMATIKA

Mintavételezés
Tantárgytematika (ÜTEMTERV)
Aktuális tanév őszi félév
Környezetmérnök BSc, 6. félév, törzsanyag tárgya

Előadástematika

1. hét (tanterem)

A mintavételezés 3+1 alapesete. Egy hányóban álló nagytömegű anyagalmaz értékének a becslése. Adott alapsokaság heterogeneitásának, azaz a szórásnak a becslése. Tabletták hatóanyag tartalmának a szórása. Dunameder megfelelő szemcseméret-összetételű kővel való feltöltése, az eloszlásfüggvény becslése. Plusz egy: szennyezés továbbterjedésének monitoringja.

2. hét (tanterem)

Nevezetes eloszlások (Karakterisztikus, Hipergeometriai, Binomiális, Poisson, Egyenletes, Normál, Exponenciális) várható értékének és szórásának a meghatározása a $D^2(\xi) = M(\xi^2) - M^2(\xi)$ összefüggés felhasználásával.

3. hét (tanterem)

Példa arra, hogy egy n elemű mintasorozat alapján hogyan lehet becslést adni a megmintázott alapsokaság eloszlására. Az elemek osztályba sorolása majd az empirikus eloszlás függvény, a hisztogram és az empirikus sűrűség függvény ábrázolása. Függvényillesztés. Mi a különbség a hisztogram és az empirikus sűrűség függvény között.

4. hét (tanterem)

Műveletek normál eloszlással. A normalizálás. A sűrűség függvény néhány értékének kiszámítása adott helyeken. Különböző feladatok annak kiszámítására, hogy adott normál eloszlású valószínűségi változó (pl. fiúk és lányok IQ-ja) hány százaléka kisebb, vagy nagyobb adott értékeknél. A normál eloszlás sűrűség függvényének numerikus integrálása.

5. hét (tanterem)

Miért kell az empirikus szórást korrigálni? Levezetés. Példák a várható értékre adott intervallumbecslésre. Egy valószínűségi változóról rendelkezésre álló adatok alapján meghatározni a jövőre vonatkozó minimális mintaelem számot, amely esetén a várható értékre vonatkozó megbízhatósági szint és a tűrés kielégíthető.

6. hét (tanterem)

Példák a szórásra adott intervallumbecslésre. Egy valószínűségi változóról rendelkezésre álló adatok alapján meghatározni a jövőre vonatkozó minimális mintaelem számot, amely esetén a szórásra vonatkozó megbízhatósági szint és a tűrés kielégíthető.

7. hét (tanterem)

A mintavételezés részei, felkészülés a mintavételezésre, az átlagminta vétele, a mintaelőkészítés, azaz az elemzési minta előkészítése, a mérés, a kiértékelés. Mintaelőkészítési stratégiák: aprítás – mintakisebbités; szitálás - mintakisebbités. Példa a több lépcsőben (három) elvégzett mintakisebbitéssel nyert minta értékekből az átlag és a korrigált empirikus szórás kiszámítására.

8. hét (tanterem)

Mintavétel diszperz anyagrendszerekből, a minimálisan szükséges egyes- és átlagminta tömegének kiszámítása adott egyszerűbb (egykomponensű) esetekre. A minimálisan szükséges egyes- és átlagminta tömegének kiszámítása adott összetettebb (többkomponensű) esetekre a Gy módszer

alapján. Az egyesminta – átlagminta koncepció. Az alapsokaság felosztása részsokaságokra.

8. hét (tanterem)

Példa vasúti szerelvényben szállított ömlesztett anyag mintavételezésére. Példa nagyméretű kövekből elkészített mederfenék mintavételezésére.

9. hét (tanterem)

Települési szilárd hulladékok szabványos mintavételezése. Egy korábban elvégzett vizsgálat mérési eredményeinek kiértékelése. A 2018-as országos VTSZH összetételi kampány eredményei.

10. hét (tanterem)

A mechanikai eljárás technika alap műveleteinek (aprítás – agglomerálás, szétválasztás – keverés) mintavételezése, mi az a legkevesebb mérés, amelyből az eljárás jellemző függvényei meghatározhatók. Néhány eljárásból felépülő technológiák mintavételezési tervének a megtervezési módszertana.

11. hét (tanterem)

Egy választott és elképzelt üzem minőségbiztosítási rendszere alapjainak a megtervezése az ISO 9001 szabvány előírásai segítségével. Egy választott és elképzelt üzem környezetközpontú irányítási rendszere alapjainak a megtervezése az ISO 14001 szabvány előírásai segítségével.

13. hét (tanterem)

Zárthelyi dolgozat íratása a tantermi gyakorlatok tananyagából.

14. hét (tanterem)

A zárthelyi és a tervező feladat értékelése. Szükség esetén pótzárthelyi, igény esetén javító zárthelyi.

Gyakorlati tematika

1. hét (tanterem)

Balesetvédelmi oktatás. Balesetvédelmi napló aláírása és a félévközi követelmények (gyakorlati jegy és aláírás megszerzésének feltételei) ismertetése a hallgatókkal.

2. hét (tanterem)

Nevezetes eloszlások (Karakterisztikus, Hipergeometriai, Binomiális, Poisson, Egyenletes, Normál, Exponenciális) várható értékének és szórásának számítása.

3 - 4. hét (tanterem)

Példa arra, hogy egy n elemű mintasorozat alapján hogyan lehet becslést adni a megmintázott alapsokaság eloszlására. Az elemek osztályba sorolása majd az empirikus eloszlás függvény, a hisztogram és az empirikus sűrűség függvény ábrázolása. Függvényillesztés. Mi a különbség a hisztogram és az empirikus sűrűség függvény között.

5. hét (tanterem)

Műveletek normál eloszlással. A normalizálás. A sűrűség függvény néhány értékének kiszámítása adott helyeken. Különböző feladatok annak kiszámítására, hogy adott normál eloszlású valószínűségi változó (pl. fiúk és lányok IQ-ja) hány százaléka kisebb, vagy nagyobb adott értékeknél. A normál eloszlás sűrűség függvényének numerikus integrálása.

6. hét (tanterem)

Példák a szórásra adott intervallumbecslésre. Egy valószínűségi változóról rendelkezésre álló

adatok alapján meghatározni a jövőre vonatkozó minimális mintaelem számot, amely esetén a szórásra vonatkozó megbízhatósági szint és a tűrés kielégíthető.

7. hét (labor)

Mintavételi és mintakisebbitési laboratóriumi gyakorlat. Példa a több lépcsőben (három) elvégzett mintakisebbitéssel nyert minta értékekből az átlag és a korrigált empirikus szórás kiszámítására.

8. hét (tanterem)

Mintavétel diszperz anyagrendszerekből, a minimálisan szükséges egyes- és átlagminta tömegének kiszámítása adott egyszerűbb (egykomponensű) esetekre. A minimálisan szükséges egyes- és átlagminta tömegének kiszámítása adott összetettebb (többkomponensű) esetekre a Gy módszer alapján.

9. hét (tanterem)

Települési szilárd hulladékok szabványos mintavételezése. Egy korábban elvégzett vizsgálat mérési eredményeinek kiértékelése a VTSZH méretfrakcióinak és anyagi kategóriáinak a meghatározása.

10 -11. hét (tanterem)

Egy választott előkészítési technológia (célszerűen a diplomaterv), - amely minimum három technológia elemből áll – kimérésének a megtervezése, mintavételi terv elkészítése, amely alapján az üzem mérlegegyenletei és a technológiai elemek fő függvényei megmérhetők.

12. hét (tanterem)

Egy választott és elképzelt üzem minőségbiztosítási rendszere alapjainak (csak koncepció) a megtervezése az ISO 9001 szabvány előírásai segítségével. Egy választott és elképzelt üzem környezetközpontú irányítási rendszere alapjainak a megtervezése az ISO 14001 szabvány előírásai segítségével.

13. hét (tanterem)

Zárthelyi dolgozat íratása a tantermi gyakorlatok tananyagából.

14. hét (tanterem)

A zárthelyi és a tervező feladat értékelése. Szükség esetén pótzárthelyi, igény esetén javító zárthelyi.

3. MINTA ZÁRTHELYI

Zárthelyi feladat (A)

Mintavételezés

1. Egy csővezeték adott pontjában az áramló közeg sebességét lézer Doppler sebességmérő segítségével mértük meg 30 egymást követő pillanatban. A mért értékek [m/s] dimenzióban, nagyság szerint sorba rendezve:

2,14   2,22   2,26   2,28   2,32   2,33   2,35   2,36   2,38   2,39   2,41   2,42
2,42   2,42   2,45   2,46   2,47   2,47   2,48   2,49   2,52   2,52   2,54
2,56   2,58   2,63   2,64   2,64   2,68   2,74

- Becsülje meg a sebesség eloszlásának a szórását és a várható értékét.
- Becsülje meg az eloszlás- és a sűrűség függvényt.
- Ábrázolja a hisztogramot.
- Milyen eloszlású a sebesség?
- 95 %-os megbízhatósági szint mellett milyen tartományba esik a sebesség várható értéke?
- Legalább hány mérést kell végezni ahhoz, ha a d. pontban meghatározott megbízhatósági intervallum 9/10-ed része hibamargóval szeretnénk intervallumot illeszteni?
- 96 %-os megbízhatósági szint mellett milyen tartományba esik a sebesség szórása?

A MINTA ZH MEGOLDÁSA (a helyesen megadott válaszokra adható pontszámok feltüntetésével)

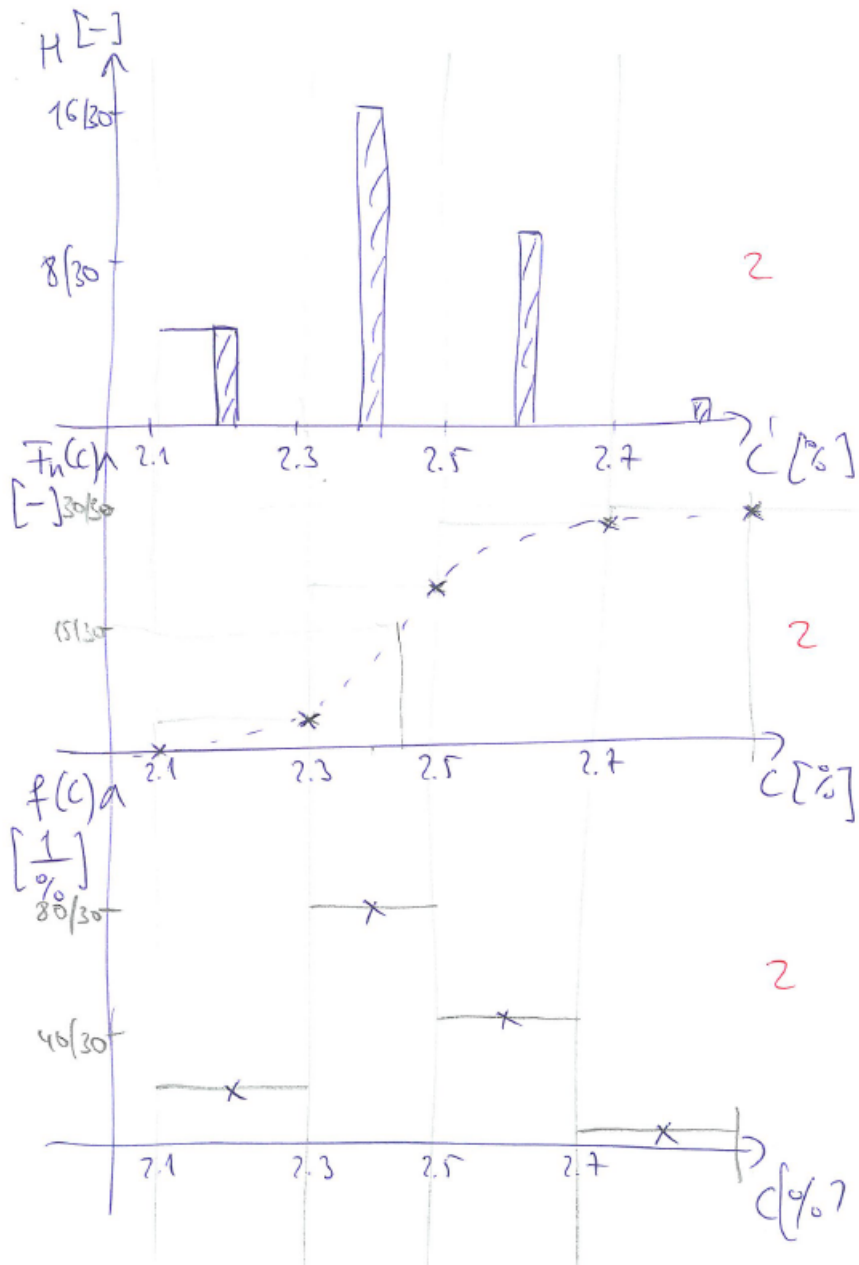
Mintavételezés

$\bar{c} = 2,452\%$ $\rightarrow$ M(c) 4 Σ ~~26~~ p. 34
 $\overline{s_u} = 0,14\%$ $\rightarrow$ D(c) 4

b)

c_i [%]	c_{i-1} [%]	Δc [%]	k_i [pc]	$H_i = \frac{k_i}{n}$ [%]	$F_n(c)$ [%]	$f_k = \frac{H_i}{\Delta c} \left(\frac{1}{\%} \right)$
2.3	2.1	0.2	4	4/30	4/30	20/30
2.5	2.3	0.2	16	16/30	20/30	180/30
2.7	2.5	0.2	9	9/30	29/30	45/30
2.3	2.7	0.2	1	1/30	1	5/30
			Σ	1		

4

C.1

$$1 - \varepsilon = 0,95 \\ n = 30$$

$$t_{\varepsilon/2} = 2,045$$

$$d_1 = \bar{C} - t_{\varepsilon/2} \cdot \frac{s_k}{\sqrt{n}} = 2,452 - 2,045 \cdot \frac{0,14}{\sqrt{30}} = 2,4\%$$

$$d_2 = 2,504 \quad 4$$

$$HM = 0,104 \%$$

d.1

$$n \Rightarrow 41$$

$$HM = 2 \cdot t_{\varepsilon/2} \cdot \frac{s_k}{\sqrt{n}} = 2 \cdot 2,021 \cdot \frac{0,14}{\sqrt{41}} = 0,09 < 0,1 \quad \checkmark$$

4

A

d.1 pl. losin kumul

$$X_{50} = 2,44 \frac{m}{s}, \quad m = 1,5$$

$$0,97 = 1 - \exp \left\{ -\ln 2 \cdot \left(\frac{2,7}{2,44} \right)^m \right\}$$

$$e^{-\ln 2 \cdot \left(\frac{2,7}{2,44} \right)^m} = 0,03$$

$$-\ln 2 \cdot \left(\frac{2,7}{2,44} \right)^m = \ln 0,03 \quad 4$$

$$\left(\frac{2,7}{2,44} \right)^m = \frac{-3,17}{-0,693} = 5,05$$

$$1,1065^m = 5,05$$

$$m + \ln 1,1065 = \ln 5,05$$

$$m = 1,62 - 0,1 = 1,5$$

ell.

$$1 - \exp \left\{ -\ln 2 \cdot \left(\frac{2,7}{2,44} \right)^{1,5} \right\} =$$

g.1

$$\left(\frac{s_u^2}{\chi_f^2} \cdot V < \sigma^2 < \frac{s_u^2}{\chi_a^2} \cdot V \right) = 1 - \epsilon$$

$$\chi_f^2 = 15,574$$

$$0,98, V=29$$

$$\chi_a^2 = 46,693$$

$$0,02, V=29$$

$$\frac{0,14^2}{15,574} \cdot 29 = 0,036 \frac{\text{m}}{\text{s}}$$

$$\sigma^2$$

$$\sigma_f = 0,191 \frac{\text{m}}{\text{s}}$$

4

$$\frac{0,14^2}{46,693} \cdot 29 = 0,012$$

$$\sigma_a = 0,11 \frac{\text{m}}{\text{s}}$$

4. VIZSGAKÉRDÉSEK

Mintavételezés

1. A mintavételezés 3+1 alapesete.
2. Az alapsokaság elméleti jellemzői (várható érték, szórás, eloszlás- és sűrűségfüggvény) és azok főbb tulajdonságai.
3. Az alapsokaság elméleti jellemzőinek a becslése egy n elemű mintasorozat alapján.
4. A mintaelemek száma és a mintavételezés megbízhatósága közötti összefüggés. A centrális határeloszlási tétel. A student eloszlás.
5. Megbízhatósági intervallum a várható értékre és a szórásra.
6. Az egyes- és az átlagminta minimális tömege, G_y mintavételezési elmélete.
7. Az alapsokaság felosztása részsokaságokra, az egyesminta – átlagminta koncepció.
8. A mintavételezés részei. Mintaelőkészítési stratégiák.
9. Egy település vegyesen gyűjtött szilárd települési hulladékának a fűtőértékét hogyan mérhetjük meg?
10. Előkészítési technológiák mintavételezési tervének elkészítésének módszertana.
11. Mintavételezés az ásvány- és hulladékelőkészítésben, példák. Vasúti szerelvényben lévő ömlesztett anyag. Hányóban álló ömlesztett anyag. Csővezetékben áramló többfázisú rendszer. Az izokinetikus mintavétel, stb...

5. EGYÉB KÖVETELMÉNYEK

Tervező feladat: Egy három eljárásból álló, a hallgató által felvett tetszőlegesen felvett technológia mintavételezési tervének az elkészítése.

A zárthelyi dolgozat írása és a vizsga közben a mobiltelefon használata tilos!

Miskolc, 2018. június.10.

Dr. Nagy Sándor
Intézetigazgató egyetemi docens

Dr. habil. Fajtli József
egyetemi docens